

ПОГЛЯД ЄС ТА ПРАКТИКА ЄСПЛ ЩОДО ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Наргіз ГУРБАНОВА, студентка 4 курсу юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Насильство у сучасному світі стає тим феноменом який набуває характеру руйнівної соціальної практики особливо на рівні міжособистісного та групового спілкування. Правоохоронні органи фіксують збільшення звернень громадян щодо домашнього насильства особливо на тлі карантинних обмежень. Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зазначено, що домашнє насильство – дії, характерні для фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються між родичами або подружжям чи між іншими людьми, які спільно проживають, але не перебувають у родинних відносинах чи у шлюбі між собою [3].

Боротьба з насильством щодо жінок і домашнім насильством та запобігання цим явищам є однією зі стратегічних цілей Ради Європи, досягненню якої буде приділятися значна увага найближчими роками. Як наголошується у Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки, «насильство щодо жінок і домашнє насильство залишаються поширеним явищем у всіх державах членах Ради Європи та має руйнівні наслідки для жінок, суспільства та економіки. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) отримала широке визнання як найбільш всеосяжна міжнародна угода для боротьби з таким серйозним порушенням прав людини жінок. Важливі заходи безпеки також викладено в Європейській конвенції з прав людини» [5, п. 46, с. 22].

«Правова допомога постраждалим від домашнього насильства – це завжди більше, ніж скласти позовну заяву і виступити в суді. Клієнтам необхідна підтримка, співчуття і розуміння ситуації», – говорить юристка Старокостянтинівського місцевого центру з надання Безоплатної правової допомоги, Олександра Боровик [1].

Револьюційним на наш погляд є рішення Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ) у справі «Левчук проти України» (заява № 17496/19). У 2007 році в Ірини Левчук народилася трійня і місцева влада надала родині соціальне житло. Але стосунки в сім'ї погіршувались - чоловік зловживав спиртними напоями, починав суперечки, переслідував та погрожував дружині та дітям, іноді застосовуючи фізичне насильство. В 2015 році шлюб був розірваний і І.Левчук отримала опіку над дітьми. Проте чоловік продовжував мешкати в квартирі, а залякування і насильство

продовжувались. Так, за результатами втручання поліції і соціальних служб було складено звіт, у якому констатувалося, що діти зазнавали стресу. Чоловіка обвинувачували у домашньому насильстві, проте він жодного разу не був засуджений [4].

Використовуючи національні судові механізми, заявниця зверталась до судів, з метою виселення агресивного співмешканця. Але національні суди відхиляли позов. Хоча вони й визнали, що чоловік «повинен змінити своє ставлення», але не було виявлено, що неправомірна поведінка була систематичною і вважали, що не існувало підстав для такого крайнього заходу як виселення. Недостатнє врахування специфіки проблеми, стало підґрунтям для психічних та фізичних страждань не лише заявниці, а й чотирьох дітей. Більше того, тривала судова тяганина змусила дітей та пані Ірину стикатися із домашнім насильством щоденно впродовж значного часу.

В 2019 році Ірина Левчук звернулась до суду для відкриття провадження щодо позбавлення чоловіка батьківських прав стверджуючи, що він не піклується про дітей та не платить аліменти.

Посилаючись на статтю 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, заявниця скаржилася на відмову в ухваленні рішення про виселення її колишнього чоловіка [2]. Левчук стверджувала, що суди були надмірно формальними у своїх рішеннях. Це викликало в її колишнього чоловіка почуття безкарності, що піддавало її та її дітей ще більшому ризику психологічного переслідування та насилля.

Суд у Страсбурзі констатував порушення статті 8 Конвенції та присудив 4,5 тис. євро компенсації завданої заявниці моральної шкоди [4]. Суд зазначив, що Україна порушила позитивні зобов'язання щодо захисту права людини на повагу до сімейного життя. Рішення ЄСПЛ є джерелом права в Україні, отже це рішення має доленосне значення для наших громадян та суддів, бо вони мають брати до уваги рішення які винесені не лише проти інших держав, а і рішення проти України. Це є першим рішенням щодо домашнього насильства, винесеним проти України.

Роблячи висновок, слід зазначити наступне. Вплив цього негативного явища на особистість людини та її психічний стан є величезним. Держави мають вводити інститути протидії та превенції домашньому насильству. Також має бути підтримка потерпілих від домашнього насильства. На разі розширено коло осіб, яких визнають кривдниками: прийомні батьки, особи, які спільно проживають чи проживали в одній родині, рідні брати, сестри, опікуни та інші родичі – дядько, тітка, племінниці, двоюрідні брати, сестри, двоюрідні дідусі та бабусі. Як бачимо, проблема домашнього насильства давно вийшла за межі відносин між чоловіком та дружиною. Важливо, щоб люди вміли розпізнавати домашнє насильство, знали, яких форм воно буває, та чітко розуміли алгоритм дій – що робити та куди звернутися за допомогою.

Список використаних джерел:

1. Домашнє насильство: як ефективно надавати правову допомогу Юридика газета. (2020). Вилучено з <https://yur-gazeta.com/golovna/domashne-nasilstvo-yak-efektivno-nadavati-pravovu-dopomogu.html>.
2. Конвенція про захист прав людини і основних свобод. (1950). Вилучено з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству (Закон України). № 5. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
5. Справа «Левчук проти України» (LEVCHUK v. UKRAINE) Європейський суд з прав людини. (2020). Вилучено з <https://rm.coe.int/case-of-levchuk-v-ukraine-in-ukrainian-upd/16809fdc12>.
6. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки. Вилучено з <https://rm.coe.int/prems041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukrnew2/16808b35a4>

ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ БАРНАХУС В УКРАЇНІ

Наталія ФЕДОРОВСЬКА, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції ННІ №3 Національної академії внутрішніх справ

Захист прав дітей, що контактують із законом, у якості обвинуваченого або свідка потребує особливої уваги з боку держави.

В край важливо, що коли дитина піддається насильству, ряд різних суб'єктів, включаючи соціальні служби, медичні заклади, правоохоронні органи, прокурорів та суддів, зобов'язані сприяти дотриманню прав дитини та діяти в найкращих її інтересах. Якщо ці суб'єкти не працюють разом, дитина проходить через ряд установ та має неодноразові бесіди (опитування) з різними особами, в різних місцях та у поєднанні з різними методами збору інформації. Як наслідок – покази дитини можуть бути дискредитовані, а сама дитина підлягає повторній травматизації.

Для захисту дітей, які постраждали або були свідками протиправних дій, під час кримінального розслідування та судових процесів необхідно застосовувати конкретні заходи та надавати комплексні та скоординовані послуги.

З цією метою 20 липня 2020 року відбулось установче засідання робочої групи щодо реалізації пілотного проекту по впровадженню моделі Барнахус в окремих регіонах України, створеної при Міжвідомчій координаційній раді з питань правосуддя щодо неповнолітніх, діяльність якої координується Міністерством юстиції України [1].

Барнахус (у перекладі «Будинок дітей») – це міждисциплінарний і міжустановчий спеціалізований центр по роботі з дітьми, які постраждали від насильства або стали свідками подібних злочинів. Тут проводиться